

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3-SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

G.T.Xusanova	
Boshlang'ich sinflarda zid ma'noli so'zlardan o'rinli foydalanish ko'nikmasini shakllantirish.....	335
M.A.Kuchkarova	
Развитие креативности учащихся с помощью игровых методов обучения	338
Z.M.Sidikova, X.T.Ibroximova	
Allomalar merosi vositasida o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik yo'nalishlari	342
K.Sh.Nishonova	
Boshlang'ich ta'limda integrativ ta'lim va uning turlari.....	347
A.R.Dilbarjonov	
Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol usullar va zamonaviy axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etish usullari	350
I.V.Xoldarova, M.D.Akbarova	
Kichik yoshli o'quvchilarni savodga o'rgatishda axborot texnologiyalaridan foydalanishning samarasi	354
M.M.Abdumannopov	
Ta'limni raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirish masalalari	358
T.Y.Bakirov, O.S.Axmadjonova	
Maktab matematikasida kasrlar mavzusini induktiv metodika asosida o'qitish xususiyatlari	362
N.A.Qodirova	
Texnika oliy o'quv yurtlari talabalarida yozish ko'nikmalarini wiki- texnologiya asosida rivojlantirish metodikasi” (Ingliz tilini o'qitish misolida).....	366
Z.N.Ortiqova	
Oilada bolalarni milliy qadriyatlar va an'analar asosida tarbiyalashning pedagogik omillari	370
M.N.Nasritdinova, T.A.Egamberdiyeva	
Ta'limda o'zlashtirish samaradorligini oshirishda artpedagogikaning o'rmi	377
I.Kirgizov	
“Ey sabo” – komil insonga aksiologik yondashuv.....	381
A.T.Karimov	
Milliy musiqaning shakllanishi va rivojlanishida xalq qo'shiqlarini qayta ishlashning o'ziga xos tamoyillari	386
A.M.Nurmuxammadjonov	
Jamiyatning yangi taraqqiyot bosqichida yoshlar musiqiy tafakkurini yuksaltirish zaruriyati.....	390
M.M.Najmetdinova	
Ommaviy-madaniy tadbirlar tushunchasining mazmun-mohiyati va konseptual asoslari	396
M.Kurbanova	
Dutor cholg'usi ijrochiligida musiqiy savodxonlikni shakllantirish metodlari.....	400
X.M.Shermatova	
Maktabgacha ta'lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	403
T.N.Shokirov	
Markaziy Osiyo madaniyati va san'ati jahon madaniyatining rivojlanish chorrahasi	407
B.M.Qurbonova	
Ijodkor ongida badiiy tafakkur holatini o'zgartirishga sabab bo'luvchi omillar	410
L.Sh.Shukurova	
Zardo'zlik san'ati buyumlarining badiiy uslubiy jihatlar va uning ilmiy tahlili.....	415
A.A.A'zamjonov	
Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat qurishda tasviriy va amaliy san'atning o'rmi	419
A.A.Abdisattorov	
Musiqqa fani o'qituvchisining ijodiy kompetentligini rivojlantirish omillari	422
I.D.Rustamov	
O'zbek zarbli cholg'ularining ijtimoiy hayotdagi o'rmi (Doira cholg'usi misolida).....	428
A.A.Ergashev	
Vokal-xor ta'limida finale-2003 dasturining qo'llanishi.....	432
A.A.Mamurov	
Rishton kulolchilik maktabining rivojlanish bosqichlari	438

UO'K: 373.24

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI**ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ****IMPORTANCE OF USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PRESCHOOL EDUCATION SYSTEM**Shermatova Xilola Mirzayevna

Farg'ona davlat universiteti, axborot texnologiyalari kafedrasida dotsenti.

Annotatsiya

Bola tarbiyasi juda murakkab va mas'uliyatli jarayon. Ushbu jarayonni to'g'ri va samarali tashkil qilish har bir davrning dolzarb vazifasi bo'lib qolaveradi. Ayniqsa bugungi akseleratsiya jarayonini boshdan kechirayotgan jadal hamda turli xil innovatsiyalar zamonida axborot kommunikatsion texnologiyalari va innovatsiyalarni ta'lim tizimiga joriy etish ushbu vazifani hal etishga samarali ko'mak bermog'da. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimiga AKT va innovatsiyalarni joriy etishning ilmiy va amaliy jihatlari hamda buning samarali natijalari yoritilgan.

Аннотация

Воспитание ребенка – очень сложный и ответственный процесс. Правильная и эффективная организация этого процесса остается актуальной задачей каждой эпохи. Особенно в сегодняшнее время акселерации и различных инноваций внедрение информационно-коммуникационных технологий и инноваций в систему образования эффективно помогает решить эту задачу. В данной статье описаны научные и практические аспекты внедрения ИКТ и инноваций в систему дошкольного образования, а также его эффективные результаты.

Abstract

Raising a child is a very complex and responsible process. The correct and effective organization of this process remains a pressing task in every era. Especially in today's time of acceleration and various innovations, the introduction of information and communication technologies and innovations into the education system effectively helps solve this problem. This article describes the scientific and practical aspects of introducing ICT and innovation into the preschool education system, as well as its effective results.

Kalit so'zlar: AKT, innovatsiya, kompyuter, texnologiya, virtual sayohat, taqdimot, elektron konferensiya, internet, kognitiv, didaktik, axborot, ma'lumot, metod, elektron pochta, kompyuter o'yinlari, ta'lim.

Ключевые слова: ИКТ, инновации, компьютер, технологии, виртуальный тур, презентация, электронная конференция, интернет, познавательный, дидактический, информация, информация, метод, электронная почта, компьютерные игры, образование.

Key words: ICT, innovation, computer, technology, virtual tour, presentation, electronic conference, Internet, educational, didactic, information, information, method, e-mail, computer games, education.

KIRISH

Jamiyat va ishlab chiqarishning zamonaviy rivojlanishi sharoitida dunyoni moddiy, energiya va mehnat resurslaridan kam bo'lmagan axborot resurslarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Aniqrog'i, zamonaviy axborot maydoni nafaqat boshlang'ich maktabda, balki maktabgacha yoshdagi bolalarda ham kompyuter ko'nikmalarini talab qiladi.

Bugungi kunda axborot texnologiyalari ota-onalar, o'qituvchilar va maktabgacha yoshdagi ta'lim sohasidagi mutaxassislarning imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmog'da. Zamonaviy kompyuterdan foydalanish imkoniyatlari eng to'liq va muvaffaqiyatli bolaning qobiliyatlarini rivojlantirishni amalga oshirishga hamda mustaqil ravishda yangi bilimlarni egallash qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi. Zamonaviy ta'limni Internet resurslarisiz tasavvur qilish qiyin. Internet ta'lim xizmatlari uchun juda katta imkoniyatlarga ega. Elektron pochta, qidiruv tizimlari, elektron konferensiyalar zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylanib bormog'da. Internetda erta ta'lim va rivojlanish muammolari, innovatsion maktablar va bolalar bog'chalari, erta rivojlanish bo'yicha xorijiy muassasalar haqida ma'lumot topish, ta'lim sohasidagi yetakchi mutaxassislar bilan aloqa o'rnatish mumkin [1].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

So'nggi yillarda nafaqat maktabda, balki maktabgacha ta'lim muassasalarida ham Internet keng miqyosda joriy etilmoqda. Bolalarni tarbiyalash va rivojlantirishning barcha sohalarida axborot resurslari soni uzluksiz ortib bormoqda [1-2].

Internet haqiqatan ham ta'lim jarayonida axborotlarni izlab topish, ma'lumotlar bazasini qulay usulda yaratish, ta'limni boshqarish, nazorat qilish va baholash, mashg'ulot va darslar jarayonini qiziqarli tashkillashda o'qituvchi mutaxassislarning asosiy ko'makchisiga aylanib ulgurdi. Onlayn elektron resurslar taqdim etayotgan imkoniyatlar maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun dolzarb bo'lgan qator muammolarni hal etish imkonini bermoqda [3].

Birinchidan, bu bosma nashrda mavjud bo'lmagan qo'shimcha ma'lumotlarni ham taqdim etadi.

Ikkinchidan, bu turli xil tasviriy materiallar, ham statik, ham dinamik (animatsiyalar, video materiallar) bilan ta'minlaydi.

Uchinchidan, axborot jamiyatida onlayn elektron resurslar yangi uslubiy g'oyalar va yangi didaktik qo'llanmalarni tarqatishning eng demokratik usuli bo'lib, ularning yashash joyi va daromad darajasidan qat'iy nazar, metodist va o'qituvchilar foydalanishi mumkin.

Internet-resurslardan foydalanish katta yoshdagi hamda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'quv jarayonini axborotga boy, qiziqarli, qulay qilish imkonini beradi. Elektron manbalar ko'rinishidagi axborot-metodik yordamdan o'qituvchini darslarga tayyorlashda, masalan, yangi texnikani o'rganishda, dars uchun ko'rgazmali qurollarni tanlashda foydalanish mumkin.

An'anaviy texnik o'qitish vositalaridan farqli o'laroq, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bolani nafaqat ko'p sonli tayyor, qat'iy tanlangan, to'g'ri tashkil etilgan bilimlar bilan to'ldirishga, balki intellektual, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga imkon beradi va bu juda muhimdir.

Kompyuterning ma'lumotlarni bir vaqtning o'zida matn, grafik tasvirlar, ovoz, nutq, video ko'rinishida takrorlash, ma'lumotlarni eslab qolish va katta tezlikda qayta ishlash qobiliyati mutaxassislarga bolalar uchun barcha mavjud o'yinlardan tubdan farq qiladigan yangi faoliyat vositalarini yaratishga imkon beradi. Bularning barchasi uzluksiz ta'limning birinchi bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'limga sifat jihatidan yangi talablar qo'yadi. Shu bois maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimiga axborot texnologiyalarini joriy etish ehtiyoji qondirib borilmoqda [4].

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, mashg'ulotlar paytida AKTdan foydalanish bolalarning darslarga qiziqishini sezilarli darajada oshirdi va bilim qobiliyatlari darajasini o'stirdi.

Tushuntirish va mustahkamlashning yangi noodatiy usullarini, ayniqsa o'yin uslubida qo'llash bolalarning ixtiyoriy diqqatini oshiradi, ixtiyoriy diqqatni rivojlantirishga yordam beradi. Axborot texnologiyalari shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlaydi. Kompyuterning imkoniyatlari tanishish uchun taklif qilinadigan material miqdorini oshirishga imkon beradi. Bundan tashqari, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bir xil dastur materialini ko'p marta takrorlanishi kerak va taqdimot shakllarining xilma-xilligi katta ahamiyatga ega.

Sinfdan tashqari kompyuter o'yinlari bolalarning bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi; aqliy rivojlanishida tengdoshlaridan oldinda yoki orqada qolgan bolalar bilan individual darslarda foydalanish mumkin; intellektual faoliyat uchun zarur bo'lgan aqliy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun: idrok, e'tibor, xotira, fikrlash, nozik vosita mahoratini rivojlantirish.

Kompyuter dasturlari mustaqillikka o'rgatadi, o'z-o'zini nazorat qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Yosh bolalar topshiriqlarni bajarishda va ularning harakatlarini bosqichma-bosqich tasdiqlashda ko'proq yordam talab qiladi va to'g'rilikni avtomatlashtirilgan nazorat qilish o'qituvchining boshqa bolalar bilan parallel ishlash uchun vaqtini bo'shatadi [5].

Kompyuter o'yinlar orqali bolaning hayotiga kirishi mumkin. O'yin amaliy fikrlash shakllaridan biridir. O'yinda bola o'z bilimi, tajribasi va taassurotlari bilan harakat qiladi, bu o'yinning ijtimoiy shaklidagi harakat usullari, o'yinning semantik sohasida ma'no kasb etadi. Bola o'yinning semantik maydonida neytral (ma'lum bir darajaga qadar) ob'ektni o'yin qiymati bilan ta'minlash qobiliyatini kashf etadi. Aynan shu qobiliyat kompyuterni maktabgacha yoshdagi bolalar o'yiniga o'yin vositasi sifatida kiritish uchun eng muhim psixologik asosdir.

Maktabgacha yoshdagi bolaning kompyuter vositalari bilan boyitilgan o'yin faoliyati jarayonida aqliy neoplazmalar paydo bo'ladi (nazariy fikrlash, rivojlangan tasavvur, harakat natijasini bashorat qilish qobiliyati, fikrlashning dizayn fazilatlarini va boshqalar), bu ularning keskin o'sishiga olib keladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitishning an'anaviy shakllari bilan taqqoslaganda, kompyuter bir qator afzalliklarga ega:

✓ kompyuter ekranida ma'lumotni o'ynoqi tarzda taqdim etish bola qiziqishiga katta sabab bo'ladi;

✓ maktabgacha yoshdagi bolalar tushunadigan ma'lumotlar turini obrazlar ochib beradi;

✓ bola diqqatini harakat, tovush, animatsiya uzoq vaqt davomida o'ziga jalb qiladi;

✓ individuallashtirish mustaqil o'rganishga imkon beradi;

✓ bolaning o'zi hal qilingan o'yinni o'rganish vazifalarining tezligi va sonini tartibga soladi;

✓ Kompyuterda ishlash jarayonida maktabgacha yoshdagi bola o'ziga ishonch, oladi, u ko'p narsani qila oladi;

✓ kompyuter juda "sabrlı", hech qachon bolani xatolar uchun xafa qilmaydi, lekin uni o'zi tuzatishini kutadi.

Ta'lim muassasasining o'quv jarayonida faoliyatdan foydalanishning eng keng tarqalgan shakli bu o'quv ekskursiyasidir.

Virtual sayohat - borish qiyin bo'lgan joylarga tashrif buyurishning yana bir qo'shimcha usuli bo'lib, noyob sayohatni taklif qiladi.

Ushbu ekskursiyalar turli sabablarga ko'ra biron bir ob'ektni ziyorat qila olmaydigan bolalarning rivojlanishi va tarbiyasi uchun juda muhimdir. AKT bizga ish usullari, shakllari va usullarini optimal tarzda birlashtirish imkonini beradi;

har qanday mavzu bilan tanishish videokliplar, fotosuratlar, slayd-taqdimotlarni ko'rsatish bilan birga bo'lishi mumkin;

✓ rassomlarning rasmlari reproduksiyalarini namoyish etishdan keng foydalanish;

✓ Eng yirik muzeylarga "ziyosat qilish";

✓ musiqiy kompozitsiyalarning yozuvlarini tinglash;

Bolalar chiqishlarini kengaytirishning asosiy vositalaridan biri taqdimotlar, slayd-shoular, multimediali fotoalbomlardir. Bu vizualizatsiya bo'lib, o'qituvchiga videokliplar yordamida darsda mantiqiy, ilmiy tushuntirishlar qurish imkonini beradi [6]. Materialning bunday tashkil etilishi bilan bolalar xotirasining uch turi kiradi: vizual, eshitish va vosita. Taqdimot murakkab materialni bosqichma-bosqich ko'rib chiqish, nafaqat joriy materialga murojaat qilish, balki oldingi mavzuni takrorlash imkonini beradi. Qiyinchiliklarni keltirib chiqaradigan masalalarda ham batafsilroq to'xtash mumkin. Animatsion effektlardan foydalanish bolalarning o'rganilayotgan materialga qiziqishini oshirishga yordam beradi [7].

Bolalar bog'chasidagi mashg'ulotlar o'ziga xos xususiyatlarga ega, ular hissiy, jonli, katta tasviriy materiallarni jalb qilgan holda, ovoz va video yozuvlardan foydalangan holda bo'lishi kerak. Bularning barchasi bizga multimedia imkoniyatlari bilan kompyuter texnologiyalari orqali taqdim etilishi mumkin. Bunday holda, kompyuter faqat o'qituvchini to'ldirishi kerak, uning o'rnini bosmasligi kerak.

Kompyuterdan foydalanishning yana bir muhim jihati ma'lumotlar bazasini saqlashdir. Bugungi kunda bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish bo'yicha juda ko'p sonli kitoblar paydo bo'ldi, ko'plab kitoblar o'qitishning murakkab yondashuvlarini aks ettiradi, boshqalari ma'lum bir sifatni rivojlantirishni, yosh toifalarini farqlashni va hokazolarni aks ettiradi. Ma'lumotlar bazasi bo'lmasa, navigatsiya qilish qiyin [8].

Kompyuter texnologiyalaridan foydalanish modaning ta'siri emas, balki ta'limning hozirgi rivojlanish darajasi bilan bog'liq bo'lgan zaruratdir. AKTdan foydalanishning afzalliklarini ikki guruhga bo'lish mumkin: texnik va didaktik. Texnik afzalliklari - tezlik, manevrlik, samaradorlik, fragmentlarni ko'rish va tinglash qobiliyati va boshqa multimedia funksiyalari. Interfaol darslarning didaktik afzalliklari esa mavjudlik effektini yaratish, o'quvchilarda haqiqiylik hissi, voqealarning haqiqati va qiziqishdir. Kompyuter texnologiyalaridan foydalanishda barcha kompyuter vazifalari bolaning yosh imkoniyatlari va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlanadi. Kompyuter bilan 10 daqiqadan ko'p bo'lmagan uzluksiz ishlash San Pin standartlariga muvofiq hisobga olinadi. Multimedia texnologiyalaridan foydalangan holda darslar yosh me'yorlari, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilingan holda guruh xonasida yoki musiqa xonasida noutbuk, proyektor va ekran yordamida o'tkaziladi.

Yosh bolalarning kompyuterdan foydalanishi haqida gap ketganda, sog'liq va ko'rish qobiliyatini saqlash haqida savol tug'iladi. Kompyuter bilan mashg'ulotlar uchun vaqt chegaralarini belgilash oqilona, ammo bu yoshdagi bolalarda beixtiyor e'tibor juda kichik (10-15 daqiqa), shuning uchun, qoida tariqasida, bolalar uzoq vaqt davomida kompyuterda bo'lolmaydilar. Bu yoshdagi normal rivojlanayotgan bola uyg'oq vaqtining 70-80 foizini harakatli o'yinlar bilan o'tkazadi, shuning uchun kompyuterda "o'tirish" masalasi muhim emas.

XULOSA

Shunday qilib, maktabgacha ta'lim muassasasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish kognitiv muhitni yaratish, o'quv va ta'lim faoliyatini yangilash, bolalar

ning yangi bilimlarni olishga qiziqishini oshirish uchun zarurdir. O'quv faoliyatida sanab o'tilgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalaridan foydalanish natijasida ma'lum natijalarga erishish imkonini berdi, mutaxassislarni oddiy qo'l mehnatidan holi qildi va erta ta'lim uchun yangi imkoniyatlar ochdi- video darslar, sayohat darslari, ekskursiya darslari, o'yin darslari paydo bo'ldi.

Xulosa shuki, maktabgacha ta'lim muassasasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish rivojlanayotgan fan muhitini boyituvchi va o'zgartiruvchi omildir, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan o'quv ishlari sifatini oshirishda ushbu omildan oqilona hamda unumli foydalanish pedagog mutaxassislardan yuksak mahorat va texnologik bilimlarni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. L.R. Lizunova. Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda umumiy nutqning kam rivojlanganligini tuzatish uchun kompyuter texnologiyasi. Perm, 2005 y.
2. M. Nikitina. Kompyuterda bola. M., Eksmo, 2006 y.
3. Dilfuza Kadirkulovna Isroilova. Maktabgacha ta'limda axborot va innovatsion texnologiyalarining o'rni. 2022
4. Fayzullayeva Iroda Baxtiyorovna, Muhiddinova Dilfuza Sherdor qizi. Maktabgacha ta'lim tizimida zamonaviy innovatsion texnologiyalar.
5. G'ofurova Dildora G'ofurovna. Maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanuvchilarga axborot texnologiyalaridan foydalanish uchun shart-sharoitlarni takomillashtirish.
6. Yuldasheva, G., & Shermatova, H. (2022). Ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilish istiqbollari. *Science and innovation*, 1(B8), 5-9.
7. Шерматова, Х. М., & Мухимова, З. З. (2021). Интеллектуальная культура-важный фактор образовательного процесса. *Экономика и социум*, (4-2 (83)), 723-726.
8. Shermatova, H. M. (2022). Ta'limda axborot texnologiyalari. 2-qism. F., Classic.